

УДК 338.48

**М. С. Яковшина, ст. викладач
М.Ю. Пухович, студент**

Національний університет водного господарства та
природокористування, м.Рівне

**ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ РЕГІОНУ**

2018 рік відзначається як перший рік культурної спадщини в Європі. У популяризації історико-культурної спадщини важливе місце займає екскурсійна діяльність. У статті розглянуто екскурсійний потенціал Рівненщини. Значну увагу приділено театралізованим екскурсіям.

Ключові слова: історико-культурна спадщина, культурна-спадщина, екскурсійна діяльність, театралізовані екскурсії, туристичний потенціал.

The 2018 is the first year of the cultural heritage in Europe. Guided tours take an important place in popularizing the historical and cultural heritage. The potential of guided tours through Rivne region are considered in the article. Major role is paid to the theatrical guided tours.

Key words: historical and cultural heritage, guided activities, theatrical guided tours, tourism potential.

Туризм давно став невід'ємною частиною життя більшості людей, а мотиви, заради яких туристи відправляються у подорож, визначають попит на туристичному ринку. Результати останніх досліджень демонструють, що головними мотиваціями для подорожей є: особисте зростання, розширення світогляду, навчання, природа, веселощи, унікальний досвід та ін. [5]. У забезпеченні цих мотивів необмежені можливості має екскурсійна діяльність, яка являє собою наочний процес пізнання людиною навколошнього світу. Цей процес будеться з використанням заздалегідь відібраних об'єктів, і відбувається під керівництвом кваліфікованого гіда-експурсівника у відповідності до заздалегідь визначеної тематики.

В контексті сервісного забезпечення турпродукту екскурсія покликана задоволити духовні, естетичні, інформаційні потреби людини, реалізовуючи пізнавальну функцію туризму: розширення світогляду, організації культурного дозвілля, відпочинку, спілкування. Екскурсії збуджують інтерес населення до пізнання рідної чи іноземної країни, її історико-культурних та природних пам'яток, а отже, допомагають формувати мотивацію у туристів відправитись у

подорож, щоб ознайомитись з найбільш видатними пам'ятками давнини і сьогодення. Основою екскурсійних об'єктів виступає історико-культурна спадщина туристичного регіону.

З метою формування стійкого бажання людей знайомитися з багатою і різноманітною культурною спадщиною Європи, цінувати її особливості, а також помічати роль культурної спадщини в суспільстві в цілому, Європейський парламент прийняв рішення відзначити 2018 рік як рік Культурної Спадщини в Європі [6].

Культурна спадщина має безліч форм, зокрема:

- матеріальні - наприклад, будівлі, пам'ятники, артефакти, одяг, твори мистецтва, книги, машини, історичні міста, археологічні пам'ятники;
- нематеріальні - практики, уявлення, вирази, знання, навички, пов'язані з ними інструменти, об'єкти і культурний простір, що включає мову і усні традиції, соціальні практики і традиції;
- природні - ландшафти, флора і фауна;
- цифрові - ресурси, які були створені в цифровій формі (наприклад, цифрове мистецтво або анімація) або які були оцифровані як спосіб їх збереження (у т. ч. текст, відео, тощо).

Сформульовано 10 основних ініціатив Європейського року культурної спадщини в Європі, які розподілені за 4 напрямками:

Залучення:

- спадщина - загальна і належить усім нам;
- спадщина в школі - діти відкривають для себе найбільш цінні об'єкти спадщини та традицій;
- молодь для спадщини - молодь дає спадщині друге життя.

Стійкість:

- спадщина в аспекті трансформації - пристосування індустріальних будівель, релігійних споруд і військових об'єктів і ландшафтів;
- туризм і спадщина - відповідальний і постійний туризм навколо об'єктів культурної спадщини.

Захист:

- дбайливе ставлення до спадщини - розробка стандартів по роботі зі спадщиною.
- спадщина у небезпеці - боротьба з незаконним обігом культурних цінностей і управління ризиками.

Інновації:

- навички, пов'язані зі спадщиною - покращена освіта і набуття традиційних і нових професій;

- усе для спадщини - підтримка соціальних ініціатив, участь громадян і спільнот;
- наука для спадщини - дослідження, інновації, наука і технології на благо спадщини [6].

Неможливо навчити любити, цінувати та вивчати природу, історію та культуру своєї країни за книжками і фотографіями. Люди повинні мати можливість все побачити своїми очима, навіть, торкнутися, відчути запах. Для цього їх організовують екскурсії. Ефективність екскурсії залежить значною мірою від мистецтва переконливо, яскраво і зрозуміло викладати матеріал. Досить гарно на екскурсії можна інтерпретувати легенди та таємниці туристичної дестинації, поєднавши їх з історико-культурними пам'ятками. Великий потенціал у даному аспекті мають театралізовані екскурсії.

На нашу думку гарним прикладом реалізації туристичного потенціалу історико-культурної спадщини Рівненщини є відтворення історії та зображення літературних образів під час театралізованої нічної екскурсії у Державному історико-культурному заповіднику м. Дубна. Зокрема, досить цікавим є фрагмент екскурсії, коли екскурсанти спостерігають за відтворенням епізоду з твору Миколи Гоголя «Тарас Бульба», у якому козаки взяли в облогу Дубно, а Андрій, син Тараса Бульби, йде до своєї коханої панночки. Постановка зустрічі з панночкою, яка вирішує долю Андрія (він відрікається від батька, брата, козацтва і вітчизни заради коханої і переходить на сторону поляків), є дуже доречною для сприйняття літературних образів героїв історичного роману.

Активної форми театралізація даної екскурсії набуває біля експозиції зі зброяєю – відвідувачі за бажанням можуть підгостріти шаблю чи меч. На виставці замкових схронів пробуджується уява великих розмірів запасів харчів. Дуже доречною є тетралізація трапези Яна Богдана Сусло, охоронця і постачальника зброї князів Острозьких. Частування екскурсантів квасом та вином з дерев'яного посуду впродовж екскурсії теж робить внесок у створення атмосфери князівської епохи.

Екскурсовод, використовуючи метод прикладу особистості, пов'язаної з історією замку, розповідає про знамениту Beату Дольську, котра, дізнавшись на власному весіллі про раптову облогу татарами Дубенської фортеці, не розгубилась, а вийшла на замкові мури, увійшла у башту та наказала зарядити гармату, вистрілом з якої вона влучила у шатро хана. Татари, сприйняли це як поганий знак і відступили [1].

Зважаючи на успішний досвід проведення театралізованих екскурсій у Дубенському історико-культурному заповіднику, ми вирішили запропонувати ідеї для проведення театралізованої екскурсії у Рівненському обласному краєзнавчому музеї. Метою однієї з таких екскурсій може бути відтворення образу давньої Волині, зокрема давньої Рівненщини. На приклад, використовуючи прийоми театралізації під час викладу інформації про важливі сторінки історії Рівненщини, можна зробити постановку процесу написання Пересопницького Євангеліє, зокрема, зобразити ченця, який оформлює сторінки фоліанта. Використовуючи методи розвитку загального та критичного мислення, звернути увагу на те, що всі 964 сторінки фоліанта було написано на пергаменті. Задати екскурсантам питання: «Чому на світанку книгодрукування для Євангеліє було обрано пергамент, а не папір?» Створити інші проблемні завдання, зокрема, попросити визначити основні проблеми того часу. При цьому звернути увагу на те, що Євангеліє створювалось у складне століття, коли загострились боротьба з католицькою експансією і впливом протестантизму, а також релігійні розбіжності між Сходом і Заходом. Потрібно розкрити відвідувачам ті невидимі зв'язки, які поєднують людей у спільноту – «українці».

Рівне – це красиве і цікаве місто з прекрасною архітектурою та історичними пам'ятками. Рівнянам завжди є чим пишатися, а гости мають на що подивитися. Оглядові екскурсії містом також здатні надихнути людей знайомитись з багатою та різноманітною історико-культурною спадщиною. На допомогу у розробці екскурсій може прити віртуальна карта об'єктів історико-культурної спадщини міста Рівне. Робота над картою здійснювалася в рамках проекту «Відповіальність за пам'ять», який реалізується ГО «ЦСПП «Мнемоніка» за підтримки Rosa-Luxemburg-Stiftung в Україні. На карту нанесено понад 100 об'єктів пов'язаних із розвитком міста у міжвоєнний період (1919–1939 рр.). Серед них: християнські та юдейські святині, польські адміністративні будівлі, освітні й культурні заклади пов'язані з життям української, польської, єврейської, чеської та російської громад Рівного [3].

Найстарішою будівлею у Рівному є Свято-Успенська церква, побудована у 1756 р. За легендою, у ній молився лідер гайдамацького руху Іван Гонта перед битвою з польською шляхтою. Збереглася дзвіниця і «ланцюг моральних засад», до якого у XVIII ст приковували нечестивих прихожан для публічного спокутування гріхів.

Варто згадати також значний внесок у популяризацію єврейської культурної спадщини нашого регіону проекту «Shtetl routes. Об'єкти

єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі», у рамках якого були розроблені екскурсійні туристичні маршрути, які проходимуть прикордонними регіонами Польщі, Білорусі та України, у тому числі і Рівненщиною [4].

Показовими об'єктами культурної спадщини Рівненської області крім м. Дубна є також Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви» у селі Пляшева Радивилівського району, державні історико-культурні заповідники Острога, Корця, Тараканівський форт та ін. Зокрема, на території Корця є 8 пам'яток архітектури національного значення, основну частину яких складають культові споруди, а найбільше вимагає реставрації замок князів Корецьких. До комплексу Державного історико-культурного заповідника міста Острога входить 9 об'єктів, які є пам'ятками архітектури національного значення, з них терміново потребують реставрації унікальні об'єкти: Вежа Мурвана та Луцька Башта. Зокрема, у Вежі Мурваній функціонує музей, який відкрили ще понад 100 років тому – у 1916 році, а у Луцькій Башті розміщується музей книги та друкарства [2].

Отже, туризм і культурна спадщина взаємопов'язані, а вдало організована екскурсійна діяльність може істотно допомогти у формуванні стійкого відповідального туризму навколо об'єктів історико-культурної спадщини регіону. Культурна спадщина має універсальну цінність як для окремих осіб, так і суспільства в цілому. Важливо зберегти її і передати майбутнім поколінням. Історико-культурна спадщина України, її Рівненщина зокрема, відіграє велику роль у покращенні якості життя та побудові сталого майбутнього.

Список використаних джерел: 1. Дубенський замок жодного разу не був завойований [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/travels/_dubenskij-zamok-zhodnogo-razu-ne-buv-zavojovaniy-434750. 2. Рівненщина туристична [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://rivne.travel/ua>. 3. Управління культури і туризму виконавчого комітету Рівненської міської ради [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://culture-rivne.com.ua/tourism>. 4. Шляхами штетлів. Об'єкти єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://shtetlroutes.eu>. 5. Beckmann, Christina (2017). Research Reveals Adventure Travelers Primarily Motivated by Transformation // Adventure Travel News. – Режим доступу: <https://www.adventuretravelnews.com/research-reveals-adventure-travelers-primarily-motivated-by-transformation>. 6. European Year of Cultural Heritage [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://europa.eu/cultural-heritage/european-year-cultural-heritage>.